

עקב

א. אין אנהויב פון סדר ברכת' הנהנין² שרייבט דער אַלטער רבי: „מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון שנאמר: ואכלת ושבעת וברכת את ה'“.

אַט דער לשון, וואָס דער אַלטער רבי איז מעתיק אויך בשולחן ערוך שלו¹, איז גענומען פון רמב"ם (ריש הל' ברכות)³: עס זיינען אָבער דאָ שינויים אין דעם לשון פונעם אַלטן רבי'ן (בספריו הנ"ל) לגבי דעם לשון הרמב"ם, און אויך שינויים צווישן די לשונות אין זיין שו"ע און סדר ברכת הנהנין:

א) אין רמב"ם⁴ און סדר ברכת הנהנין איז דער לשון „מצות עשה . . לברך אחר אכילת מזון כו“; אין שו"ע איז דער לשון „ברכות שראיתי (ולא „ברכות“ — ל' רבים). — ואולי אגב דברכת המזון (שמדובר בו בראשון), שהוא מיע (וברכה) אחת מהית. ועדיו בלוח ברכת הנהנין (הוצאה חדשה בידד עם סדר ברכת הנהנין) עם מ"מ וכו' — קה"ת (כפר חב"ד) תשל"ח.
(3) פרשתנו ה' י.
(4) אריח סי' קס"א.
(5) וראה ברכות כא. א. מה. ב. תוספתא שם רפ"ז.
(6) וכן במנין המצות שלו בריש ספר היד (מ"ע יט) — „לברך“ (סתם). ובסהמ"צ שם „לברכו“ (ובתרגום קאמפ: להודות לו יתעלה). וראה לקמן בפנים סעיף ב' והערה 12.

(7) וכיה במנין המצות שלו שם (וראה רמב"ם ספר המדע — ירושלים, תשכ"ד — גירסאות שונות בזה מכת"י ובסהמ"צ שלפנינו שם (אבל בתרגום קאמפ ליתא תיבת „אלקיד“).

(8) מברכות לה, סע"א. ובמב"ם הל' ברכות שם (הלכה ב) הובא המאמר שלפניו (בברכות שם) „וכל הנהנה בלא ברכה מעלי. וי"ל בפשטות: ברמב"ם שלא כתב בספרו טעמי ההלכות (ראה הל' ת"ת לאדה"י רפ"ב בקרי"א) נקט ההלכה — „מעלי“ בשו"ע אדה"י כתב ההלכה עם טעמה (ראה לקמן סי"ח) — „כאלו נהנה מקדשי שמים שנאמר לה' הארץ ומלואה“ (ראשית ברכות שם ד"ה מעל).

(9) תהלים כד, א.
(10) וכיה בברכות שם. אבל ברי"ף (ונוסח הכ"י בדק"ס) שם הובא גם סיום הכתוב. ועד"ז בירושלמי שם.

(1) שו"ע אדה"י אריח סקס"ח סי"ח. שם סקצ"א סי"א (ולהעיר מהנהגה על הגליון שם, דלפמ"ש אדה"י בסידורו אתי גם לדעת הפוסקים דמנין הברכות מן התורה).
ולהעיר משו"ע אדה"י שם סקפ"ח סי"ט שג' ברכות של ביהמ"ד חשובות כברכה אחת.

ולאידיך גיסא, אויב מען דארף דאס יע באווארענען, איז שווער (כנ"ל סעיף א) — פארוואס איז דער אלטער רבי דאס משמ"ט אין סדר ברכת הנהנין?

ג. וועט מען דאס פארשטיין ע"פ ביאור החילוק צווישן מטרת החיבור פון (רמב"ם און) שו"ע — און סדר ברכת הנהנין:

דער רמב"ם והשו"ע זיינען נתחבר געווארן אלס אוסף ו"קבוץ" פון פסקי הלכות; דער חילוק איז נאך, וואס דער רמב"ם איז "מקבץ לתורה שבעל פה כולה"¹³ — אויך די הלכות וועלכע זיי נען ניט נוהג בזמן הזה, און דער שו"ע אנטהאלט בלויז די הלכות וועלכע זיי נען נוגע בזמן הזה. דער צד השווה אין זיי איז, אז דאס זיינען צונויפגעזאמלטע הלכות.

דעם סדר ברכת הנהנין האט דער אלטער רבי אריינגעשטעלט אין סי' דור¹⁴, וואס סידור, כולל אויך די הלכות אין סידור, זיינען פארבונדן מיט הנהגות בפועל בחיי יום יום¹⁵ (ווי מ'זעט עס אין די "הלכות נטילה שחרית", הלכות ציצית" וכו', וועלכע פון זיי האט דער אלטער רבי אויסגעקליבן צו אריינשטעלן אין סידור)¹⁶.

און אע"פ אז לכאורה זעט אויס אז דאס זיינען שינויים קלים, וויסנדיק אבער אויף וויפל סאיז מדויק דער לשון פון רמב"ם און פון אלטן רבי'ן, ובפרט בנדו"ד וואס דער אלטער רבי איז משנה דעם לשון וואס ער איז מעתיק פון רמב"ם, ועד"ז איז דער אלטער רבי משנה פון זיין אייגענעם לשון בשולחנו — איז זיכער אז די שינויים זיינען מיט א כוונה.

ב. דעם ערשטן שינוי צווישן דעם לשון הרמב"ם און אלטן רבי'נס לשון בשו"ע קען מען מסביר זיין:

דער רמב"ם זאגט „לברך" (סתם) — ניט צוגעבנדיק „את ה'" — ווייל אין דער „כותרת"¹⁷ פון הלכות ברכות זאגט דער רמב"ם „מצוה עשה אחת, והיא לברך את השם הגדול והקדוש אחר אכילה", דעריבער דארף דער רמב"ם ניט איבער'חזור און זאגן „לברך את ה'" אין גוף ההלכה¹⁸ (ובפרט אז דאס איז די ערשטע הלכה פון הל' ברכות, זי קומט גלייך נאך דער „כותרת הנ"ל).

משא"כ אין אלטן רבי'נס שו"ע, וואו ס'איז ניטא אזא הקדמה, זאגט ער אין דער הלכה אז די מ"ע איז „לברך את ה'".

מען דארף אבער פארשטיין: פארוואס דארף דער (רמב"ם (בהכותרת) און דער) אלטער רבי בכלל באווארענען „מצות עשה . . לברך את ה'" — דאס שטייט דאך בפירוש אין דעם פסוק (וועלכן זיי ברענגען דא) „וברכת את ה'?"

(11) שגם כותרות אלו הם להרמב"ם (ראה רמב"ם דפוס שולזינגער תש"ז צילום כתי' הרמב"ם דריש הל' שאלה ופקדון).

(12) אבל זה שלא כתב תיבות אלו במנין המצות (כנ"ל הערה 6) לא קשה כלל, כי שם נכתבו בקיצור הכי נמרץ.

(13) לשון הרמב"ם בהקדמתו לספר היד.

(14) שקלאוו תקס"ג (שער הכולל בהקדמתו. בית רבי ח"א פכ"ז. ס' התולדות אדה"ז (גליצנשטיין תשכ"ז, תשל"ז) ע' שכג).

(15) ראה לקו"ש חט"ו (ע' 374) שבכללות זהו ההפרש בין ספר היד (דהרמב"ם) להשולחן ערוך, ע"ש. אבל מובן, שלגבי ההלכות שבסידור (שבו רק ליקוט ההלכות הצריכות ממש, ע"ד הרגיל) גם השו"ע ענינו „קבוץ" פסקי הלכות.

(16) ובכל אופן צ"ע למה הכניס אדה"ז בסידורו כל סדר ברכת הנהנין, שהוא חיבור שלם בפ"ע (ולא רק ליקוט של הלכות הרגילות ביותר, הלכות נטילת שחרית, ציצית וכו' שבסידור). — וראה הגש"פ עם ביאורים (קה"ת תשמ"ו ושלח"ז) ע' סט.

הלשון אין אן אופן וואס באוואַרנט מ'זאל נישט אַרויסדרינגען דערפון קיין ענין וואס איז נישט אויסגעהאַלטן בשו"ע (וואו ס'זאל נישט זיין).

עפ"י וועט מען פאַרשטיין פאַרוואס אין שו"ע איז דער אַלטער רבי מדייק ומוסיף „(לברך) את ה'" און אין סדר ברכת הנהנין לאַזט ער דאָס אויס:

ס'איז אַ כלל¹⁹, אַז דער וואָרט „את" בתושב"כ (אַבער כלל נישט בתושב"כ פ"פ²⁰) איז אַ ריבוי. ע"ד ווי מען לערנט אפ"י פון „את ה' אלקיך תירא"²² — „לרבות תלמידי חכמים". ועד"ז אין אונזער פסוק „ואכלת גו' וברכת את ה'א" — איז דער וואָרט „את" אַ ריבוי, ווי עס שטייט אין ראשונים²³: „וברכת את — לרבות בעה"ב, און דעריבער איז די הלכה „אורח"²⁴ מברך (המזון) כדי שיברך לבעל הבית".

דערפאַר מוז דער אַלטער רבי בשולחנו מדייק זיין „מצות עשה מן התורה לברך את ה'" — צו שולל זיין אַ טעות, מ'זאל נישט מיינען אַז די „מצות עשה מן התורה" איז כולל אויך די ברכה לבעל הבית²⁵ (וואָס ווערט אָפגעלערנט פון וואָרט „את", כנ"ל).

(19) „בבבלי הש"ס אמרי' אתין . . ריבויא' (רא"ש בכורות פ"א ס"ה). וראה אנציקלופד' תלמודית ערך אתין וגמין. ושי"נ.

(20) ומשמע ככ"מ בש"ס וכיו"ב — דאדבא הוספת „את" מוסיפה דיוק ושלילת הוספה אפילו טפל דטפל. ואכ"מ.

(21) פסחים כב. ב. ושי"נ.

(22) פרשתנו י. כ.

(23) סמ"ג עשין כו בשם הירושלמי. ס' המנהיג ה"ל סעודה סט"ז (הובא באנדורהם דיני ברכת המזון) בשם התוספתא. ועוד (ראה הנסמן באנציקלופד' תלמודית ע' אורח הערה 72).

(24) ברכות מו. א. רמב"ם ה"ל ברכות פ"ז ה"ב. טושי"ע (ודאדו"ה) אורח ס' ר"א ס"א (ס"ד).

(25) ואף שהרמב"ם שם (הלכה א) מקדים

ד. ה. אַז די הלכות פון סדר ברכת הנהנין זיינען געשריבן (נישט כסגנון לימוד לשם ידיעת הלכות, נאָר) אין אַ סגנון פון — הוראות למעשה בפועל¹⁷.

ד. איינער פון די חילוקים המס' תעפים מזה צווישן לשון — אדה"ז בהשו"ע און לשון סדר ברכת הנהנין (והלכות שבסידור בכלל):

אין סדר ברכת הנהנין, הוראות להנהיגה גלייך בפועל¹⁸, איז דער דיוק הלשון בעיקר צו באוואַרענען אַז די הלכה זאל קלאַר אַרויסברענגען ווי די הנהיגה גלייך על אחר דאָרף זיין: ס'איז אַבער נישט אזוי נוגע דער דיוק הלשון צו באוואַרענען וואָס מ'וועט אַרויסדרינגען פון דעם באַ אַנאָנדער הנהיגה, לגבי אַן אַנדער הלכה.

משא"כ אין שו"ע, וואָס איז אַ קיבוץ פון אַלע פסקי הלכות, איז דער דיוק

(17) ועאכ"כ „לוח ברכת הנהנין — די"א שנק' כו מפני שלכתחילה ה' כמו לוח על כותלי ביהכנס' ובהמ"ד כו'.

(18) וצ"ע למה נשתנו ה"ל נט"י לסעודה ודבריה' — שבאו בהסידור לאחרי ברהמ"ז (ותקצ"צ וכו') ולא לפנים כשאר ההלכות שבסידור.

בכל סידורי תורה אור ושראית' (כולל הוצאה דשנת תרנ"ב „שערי תפלה") הוא כנ"ל,

אבל בסידור עס דא"ח בהוצאה הראשונה שהו"ל ע"י אדמו"ר האמצעי (וכן בשלאחר'') באו דיני נט"י לסעודה לפני ברהמ"ז, וסדר ברה"ז — לאחרי ברהמ"ז [וכ"ה גם בסידור אור המאיר (ווילנא תרנ"ה). ועוד].

בסדר תפלות לכל השנה (טשערנאוויץ תרכ"ה), וסידור המאיר לארץ (ווילנא תרל"ה) ושני המאורות (ווילנא תרנ"ז) באו שניהם לפני ברהמ"ז. בסידור שלמי תודה (ווילנא תרס"ז) באו כל ההלכות (גם דנט"י וסדר ברה"ז) בתחלת הסידור — אבל נראה שבסידורים אלו נהגו המו"ל ע"ד עצמם בכל כיו"ב. ולהעיר אשר ב"ס הארז"ל (ד"ר שבת' וס"י קול יעקב) כוונת הנטילה הן לפני ברהמ"ז וכוונת ברכת הנהנין — לאחרי ברהמ"ז (אלא שב"ס קול יעקב בא בין ברהמ"ז לכוונת ברה"ז „כוונת הלימוד").

בטעמיהן²⁷; משא"כ די הלכות אין סידור זיינען בלויז פסקי הנהגות בנוגע למעשה בפועל. און אע"פ אז אויך אין סידור ברענגען זיך בכ"מ²⁸ טעמי ההלכה (בקיצור) — איז דער חילוק צווישן דעם שו"ע אדה"ז און זיין סידור:

דער אלטער רבי האט אריינגע-שטעלט טעמי ההלכות אין שו"ע כדי ס'זאל ניט זיין ע"ד „מבלי עולם“²⁹, צוליב ידיעת התורה³⁰, וועלכע איז צו וויסן „הלכות בטעמיהן (בדרך קצרה)“³¹:

משא"כ אין סידור (ועד"ז סדר ברכת הנהנין) וואס ענינו איז פסקי הנהגות למעשה, זיינען אויך די טעמים וואס ברענגען זיך דארט (ניט צוליב ידיעת הטעמים, נאך) צוליב וויסן קלערער די הנהגה למעשה בפועל, מאכן איר „גע-שמאקער“ מיט מער כוונה, חיות וכו'.³² ווי מען זעט עס בכ"מ, וואו מען בריינגט דעם טעם ההלכה (בקיצור).

ו. עפ"ז וועט מען אויך פארשטיין דעם צווייטן שינוי (הנ"ל סעיף א) צווישן לשון השו"ע ולשון סדר ברכת הנהנין:

משא"כ אין סדר ברכת הנהנין, וואו ס'איז וויכטיק (נאך) צו ארויסברענגען קלאר די הנהגה על אתר, איז ניט נויטיק די הוספה „לברך את ה'", ווייל עס שטייט בהסידור „וברכת את ה'", אויך, איז מובן מעצמו אז ברכת המזון איז צו דעם אויבערשטן (און דערצו ברענגט ער גלייך דערנאך אין סדר ברה"נ דעם פסוק „וברכת את ה'").

ועוד להוסיף: אין סדר ברכת הנהנין ווערט ניט געבראכט דער דין³⁶, האורח מברך כדי שיברך לבעה"ב, ובמילא דארף מען ניט באווארענען אין סדר ברכת הנהנין דעם טעות הנ"ל (אז די מ"ע מה"ת איז ניט כולל ברכה לבעה"ב); משא"כ אין (רמב"ם ו)שו"ע אדה"ז וואו דער דין ווערט יא גע-בראכט.

ה. נאך א חילוק צווישן דעם אלטן רבי'נס שו"ע וסדר ברכת הנהנין וואס קומט ארויס פון דעם חילוק הנ"ל (ס"ג) — איז אין דעם ענין פון טעמי הלכות: דער חידוש פון דעם אלטן רבי'נס שו"ע (לגבי דעם שו"ע פון ב"י) איז וואס ער זאגט „מילתא בטעמא“, „הלכות

מנהגות רבות נהגו . . . וכולן דרך ארץ, וא"כ אין מקום לטעות שהוא מ"ע מה"ת (וכן משמע בשו"ע אדה"ז שם, מדמותר לבעה"ב לוותר על ברכתו) — כותב, „לברך את השם כו'“, כי כללי הרמב"ם שאינו סומך על מה שיכתוב לאחר בריחוק מקום (יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ואיז).

ולהעיר מתוד"ה והא ברכות ב, סע"א (ובהנשמו שם), דרגילות של משניות לאשמענין בקוצר אף למה שפורש כבר.

26 ולהעיר שאין נוהגין שהמזמן יברך ברכה זו לבעה"ב, כ"א כולם (ואפילו כשאין זמון) אומרים בסוף ברהמ"ז (לאחר (ברכת) אל יחסרנו). הרחמן כו בעל הבית הזה, וכמו שתמה במעדני יו"ט לראש ברכות שם (פ"י ס"א). וראה לבוש א"ח שם ס"א.

27 הקדמת הרבנים בני הגאון המחבר ז"ל.

28 בהתחלתו בהשכמת הבוקר ועוד רבות. ומודגש בכ"מ גם בהסגנון (וע"י האריכות) וכמו בהל' גטילת שחרית „לפי שבנוסח כו' אין איסור כו' אבל להזכיר כו'“.

29 סוטה כב, א.

30 כמובן מהקדמה הנ"ל, ע"ש.

31 ה"ל ת"ת לאדה"ז רפ"ג. ועד"ז שם רפ"ב.

32 ואף שגם ידיעת הטעמים הוא מפני ש.א.ם אינו יודע טעמי ההלכות אינו מבין גופי ההלכות לאשורן על בורייך (הל' ת"ת שם רפ"ב) — מובן, גדול החילוק בין הבנה „לאשורן על בורייך“, להוספת ידיעה בהנהגה בפועל וכוונה הבאות ע"י טעם קצר.

אבער אין (סידור³⁸, כולל) סדר ברכת הנהנין, וואו די טעמים קומען נאָר צו קלאַר מאַכן די (הלכה) הנהגה, איז ניט נוגע צו ברענגען די פסוקים.

אעפֿ'כ ברענגט דער אַלטער רבי דעם פסוק בנדוד³⁹, ווייל דער פסוק גיט אַרױס דעם גדר (וואָס קומט אַרױס פון דעם טעם) פון דער הלכה, די תוספת הבנה, כוונה און געשמאַק אין דער הנהגה

דער גדר (וטעם) פון ברכת המזון איז — „ואכלת ושבעת וברכת את ה'": ווי-באַלד ער איז געוואָרן זאָט, מוז מען פאַר דעם בענטשן (דאַנקען) דעם אייבערשטן.

[און דאָס איז אַ הקדמה צום המשך הסעיף (בנוגע אַלע ברכות הנהנין) — „וכל הנהנה מן העוה"ז כו' כאלו נהנה מקדשי שמים" — וויבאַלד מ'גייט הנאה האָבן פון אַ זאָך וואָס געהערט „לה" דאַרף מען אים אויף דעם מברך זיין (ע"ד ברכת המזון, וואו די שביעה איז מחייב אַ ברכה)].

און דערפאַר לאָזט ער אויס דעם „וגומר" — ווייל אין דעם גדר פון ברכת המזון איז ניט נוגע דער המשך הכתוב, אפילו ניט דער וואָרט „אלקיד",

ואדרבה: ניט נאָר איז „אלקיד" ניט מוכרח לידיעת גדר הברכה, נאָר עס קומט ללמד אויף אַ סוג ברכה וואָס איז אַז ענין הפכי פון ברכת המזון (וברכת הנהנין)³⁹:

38) אבל ראה ב.השכמת הבוקר" שלשה פסוקים; וי"ל הטעם מפני שזהו מעין פתיחה לכל ההנהגות והתפלות (הסידור). ויתרה מזו — חלק וחלק עקרי בהו.

ועפ"ז יוכן וימתק זה שלא נקרא „הלכות השכמת הבוקר".

39) ועפ"ז מוכן ג"כ הא שלא העתיק אדה"ז

אין שו"ע, וואו דער אַלטער רבי ברענגט די טעמי ההלכות צוליב ידיעה (כנ"ל), ברענגט ער אויך (בכ"מ) די פסוקים פון וואָנעט מען לערנט אָפּ די הלכות; ועד"ז בנדוד³⁹ ברענגט דער אַלטער רבי דעם פסוק אויף דער מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון³⁹ — „ואכלת ושבעת וברכת את ה'".

און דערפאַר איז דער אַלטער רבי דערנאָך אויך מוסיף „וגומר" — ווייל אין דער ידיעת לימוד ברכת המזון „מן התורה" איז נוגע (ניט נאָר די ווערטער „וברכת את ה'", נאָר) אויך דער המשך הכתוב, ווי דער אַלטער רבי ברענגט אַראָפּ בשולחנ³⁹, אַז פון די ווערטער „על הארץ הטובה" שפּפּוסק לערנט מען אָפּ, אַז מן התורה דאַרף ברכת המזון כולל זיין אַ ברכה „על הארץ ועל המקדש (ירושלים)",

[משא"כ אין רמב"ם³⁹, וואו דער לימוד (אויף הלכה) הנ"ל ווערט ניט גע-בראַכט³⁹, שטייט נאָר „וברכת את ה' אלקיד" — אַז הוספת „וגו" — ווייל אין דער הלכה (די) „מ"ע . . לברך אחר אכילת מזון" איז נוגע בלויז „וברכת את ה' אלקיד"³⁹].

33) נוסף לזה שהוא גם טעם ההלכה, כדלקמן בפנים. וראה הערה 39.

34) סקס"ח ס"ח, ר"ס קפז — מברכות מה, ב. תוספתא שם רפ"ז.

35) ה"ל ברכות רפ"ב.

36) להעיר מכס"מ שם (ה"ב). וכ"ה בב"י לטא"ח סקצ"א דלהרמב"ם הנך קראי אטמכתא בעלמא ניהו. אבל כוונתו רק בנוגע למנין הברכות (שאינו מה"ח). כי „מן התורה ה"י די בברכה א' מעין שלש" (שו"ע אדה"ז סקס"ח שם (ובקרא). סקצ"א).

37) וצעי"ק שהרמב"ם מביא גם תיבת „אלקיד" (ואולי מפני שהיא סידם הענין) — ויש לברך בכת" וכו'. וראה לעיל הערה 7.

המובן, אבי די הנהגה בפועל זאל זיכער ארויסקומען כדבעי (משא"כ אין שו"ע איז דער לשון בקיצור, און עס שטייט ניט א זאך וואס איז מובן מעצמו).

און דערפאר איז ער אין סדר ברכת הנהנין מוסיף (נאך „לה" הארץ ומלואה") „וגו'": דאס איז מוסיף ביאור בהלכה אז „כל הנהנה מן העוה"ז כו' כאלו נהנה מקדשי שמים" (ווייל אלץ באלאנגט צום אויבערשטן), וועלכע מיינט — (הנאה פון) יעדער זאך אין עוה"ז: וואס דאס (אז) גאנץ עוה"ז באלאנגט צום אויבערשטן) איז מפורט, אדער געזאגט אין דעם המשך הכתוב „תכל ויושבי בה" ⁴³:

„לה" הארץ ומלואה" גייט אויף ארץ ישראל, און איז המשך הפסוק קומט צו, אז אויך „תכל" — די גאנצע וועלט — איז „לה", און נאכמער — אויך „ויושבי בה" זיינען לה'.

ובמילא איז „כל הנהנה מן העוה"ז", און אפילו ווען דער מאכל געהערט צו א צווייטן מענטשן, און אפילו צו א ניט-איד, איז דאס „כאלו נהנה מקדשי שמים", און דערפאר מוז יעדער הנאה האבן א ברכה לפני'.

(משיחות כ"ד טבת)

(מוצאי ש"ק וואר תשל"ט)

עס שטייט אין תוספתא⁴⁰ אז פון „אלקיד" — מלשון „דיינג" — לערנט מען אפ „שכשם שאתה מברך על הטובה כך אתה מברך על הרעה", „בכל דין שדנך בין במדת הטוב בין במדת הפורענות" — וואס דאס איז היפך פון ברכת המזון וברה"נ וועלכע זיינען אויף שביעת (והנאת) הגוף (און דער פאר-גלייך צו „מברך על הטובה" איז נאר אין דעם „לקובלינה בשמחה" ⁴²).

ז. ע"פ החילוק כללי הנ"ל צווישן דעם אלטן רבינ'ס שו"ע וסדר ברכת הנהנין קען מען אויך מסביר זיין דעם חילוק צווישן זיי אין דעם המשך הסעית, כיים ברענגען דעם פסוק „לה" הארץ ומלואה" (כנ"ל סעיף א):

אע"פ אז דער באווארענען א טעות וואס קען ארויסקומען במק"א איז שייך אין שו"ע און ניט (אזוי) אין סדר ברכת הנהנין (כנ"ל ס"ד) — איז אבער בנוגע דער באווארעניש אין דער הלכה והנהגה על אחר, הענין בהפך:

אין סדר ברכת הנהנין וואס איז הוראות למעשה, קומט אויך א הוספה בלשון וואס באווארנט אפילו דבר

חיבת „אלקיד" בשולחנו (דלכאורה הו"ל להעתיק „אלקיד" (כברמב"ם) ואח"כ להוסיף „וגומר") — כי זה שהביא הכתוב בשו"ע הוא (בעיקר) מפני שהוא טעם ההלכה (כנ"ל), ובטעם ברכה זו חיבת „אלקיד" מיותרת (וגם) הפכית, ככפנים (משא"כ ברמב"ם שלא כתב (ובפרט כאן) טעם ההלכה (כנ"ל הערה 8) העתיק גם חיבה זו).

(40) ברכות פ"ז, ג. ברכות מה, ב.

(41) נוסף לזה שהוא ממין אחר דברכות שנמנו — ראה רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ד.

(42) ברכות ס, ב. רמב"ם שם פ"ה ה"ג. טישו"ע או"ח סרכ"ב ס"ג. סדר ברכת הנהנין פ"ב ה"י.

(43) וראה לעיל הערה 10.

(44) רש"י תהלים עה"פ (ע"פ מדרש תהלים עה"פ בתחלתו „והעיר זה ארצו (ארץ ישראל) . . לכך נאמר לה' הארץ ומלואה").

(45) להעיר מהשקו"ט אם אורח קונה חלקו — ראה אנציקלופדי תלמודית ערך אורח (ע' שפ"ו ויש"ו).

עקב ב

וועגן איז „ישא ה' פניו“ — בלייבט דאך ווידער די סתירה האמורה?

ב. אויך דארף מען פארשטיין אין דעם צווייטן פירוש פון רש"י: „ולא יקח שוחד“ — „לפייסו בממון“.

בשלמא דאס וואס רש"י גיט צו דעם וואָרט „לפייסו“ — הגם אז אין פסוק רעדט זיך וועגן „שוחד“ — איז, ווי דער רא"ם איז מבאר ומובן בפשטות, אז שוחד בכל מקום (בא א דין בריד) קען מיינען „לזכות את החייב“ (עיוות הדין) אדער „לזכות לו ענשו“, „והש' ית' לא יפול בו לזכות את החייב, רק לוותר העונש, דעריבער איז רש"י מדגיש אז דער פסוק רעדט וועגן אזא שוחד וואס תוכנו איז „לפייס“, ד.ה. וויתור העונש (און גיט — „לזכות את החייב“, וואָרום דאס דארף מען גיט שולל זיין).

עס בלייבט אבער גיט פארשטאנדיק דער „בממון“ אין פרש"י, וכקושיית הרא"ם: „לא ידעתי מה ממון נופל אצל הקביה. ולמה לא פירש ולא יקח שוחד המצוה בעבור העבירה“?

אויך: פארוואס איז רש"י מעתיק פון פסוק אויך די ווערטער „ולא יקח“? זיין פירוש דא איז נאָר בנוגע דעם וואָרט „שוחד“ — (א) אז דאס איז „פיוס“, און (ב) אז דער פיוס באשטייט דורך „ממון“.

ג. אויף דער קשיא האמורה פון רא"ם געפינט מען אין מפרשים כמה תירוצים:

(א) מיט „ממון“ דא ווערט געמיינט דאס ברענגען א קרבן צום אויבערשטן,

(5) ראה גי'א, דברי דוד (להט"ו), שפ"ח, וראה גם משכיל לדוד.

א. אויפן פסוק „כי ה' אליכם הוא אלקי האלקים גו אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד“ — זאגט רש"י: „לא ישא פנים — אם תפרקו עולו“, „ולא יקח שוחד — לפייסו בממון“.

דארף מען פארשטיין: וואס איז רש"י מחדש מיט זאגן אז „לא ישא פנים“ איז „אם תפרקו עולו“ — ווען דען זאל דער אויבערשטער גיט נושא פנים זיין — בשעת מ'איז מקיים תומצ"ז ומאי קמ"ל?

זאגן מפרשים¹, אז רש"י קומט באַ-וואָרענען דאס וואס דא שטייט „לא ישא פנים“ און פריער (אין ברכת כהנים) שטייט „ישא ה' פניו אליך“, איז רש"י מפרש, אז דא איז אנדערש, ווייל עס רעדט זיך „אם תפרקו עולו“.

עס איז אבער אַלץ גיט מובן — מאי קמ"ל, עס איז, לכאורה, מובן מעצמו, אז „לא ישא פנים“ איז „אם תפרקו עולו“, ובפרט נאָך דער אריכות בזה פריער אין פרשת בחוקותי.

וועד: „ישא ה' פניו אליך“ — טייטשט רש"י „יכבוש כעסו“, קומט אויס, אז דאָרט רעדט זיך אין אַ פאל אז ס'איז דא „כעסו“ ובמילא די סיבה אויף „כעסו“, הנהגה היפך רצון השם, און פונדעסט-

(1) מרשתנו י. יו.

(2) דבק טוב, משכיל לדוד, מלאכת הקודש.

(3) נשא ה' כו.

(4) וראה ברכות כ. ב. ר"ה יו, סע"ב, נדה ע. ב. ספרי נשא שם. מיה"מ להרמב"ם מגילה פ"ד (ה"קורא) מ"ח. ובכ"מ.

בתוס' ר"ה ונדה שם, שצ"ע פשוט של מקרא אין זו סתירה בין הכתובים. אבל ראה חדא"ג מהרש"א נדה שם (פס"ב ד"ה ושאלו). לקרית נשא ד"ה כה תברכו (כו, סע"א ואילך).